

ארכימדים
מרכז המידע והתמיכה

אסף רז

בכיוון הנכון עם ארכימדים
לשאלון 472

כתה י"ב - 4 יחידות לימוד - חלק א'

הוצאת ארכימדים

שאלון 472

גדילה ודעיכה

ארכימדס
פתרונות למידה

אסף לוי $a^1 = a$

בכיוון הנכון עם ארכימדס
לשאלון 472
כיתה י"ב - 4 יחידות לימוד - חלק א'

שאלה גדיאה ודעיכה
הפונקציה האנליטית
הפונקציה האנליטית
חוקי אוקלידס

$\log_a a = 1$ $\log_a(x) = \log_a y - \log_a \frac{y}{x}$

מהדורה 2025

משרד החינוך
11/06/2025

הוצאת ארכימדס

שאלון 472

גדילה ודעיכה

שאלות גדילה ודעיכה

במצגת זו נעסוק ב**שאלות מציאותיות** מתחומים שונים העוסקות בתהליכי גדילה מעריכית ודעיכה מעריכית. בחלק מהשאלות בפרק זה אשר עוסקות בטבע, בגיאוגרפיה ובתחומי מדע שונים, מופיעים **נתוני אמת** המייצגים תופעות ותהליכים בתחומים אלו.

ארכימדס
אתגרי חשיבה
אפי' חי' 6 ד"ר

בכיוון הנכון עם ארכימדס
לשאלון 472

כיתה י"ב - 4 יחידות לימוד - חלק ב'

קטגוריות
חשיבה
מיון
תלמיד

1. מחקר שבוצע באפריקה בתחילת שנת 1990 העלה שבאותה

עת היו באפריקה 2,500 קרנפים שחורים. המחקר מצא שאוכלוסיית הקרנפים השחורים גדלה ב-3% בכל שנה.

א. קבעו אילו מהביטויים הבאים מייצגים את מספר הקרנפים השחורים בתחילת שנת 1991:

i. $2,500 \cdot \frac{3}{10}$ ii. $2,500 \cdot (1 + \frac{3}{100})$ iii. $2,500 + \frac{3}{100}$ iv. $2,500 \cdot 1.03$

ב. קבעו איזה מהביטויים הבאים מייצג את מספר הקרנפים השחורים בתחילת שנת 1992:

i. $2,500 \cdot \frac{3}{10} \cdot \frac{3}{10}$ ii. $2 \cdot (2,500 + \frac{3}{100})$ iii. $2,500 \cdot 1.03^2$

ג. כתבו ביטוי המייצג את מספר הקרנפים השחורים:

1. לאחר 5 שנים מביצוע המחקר.
2. לאחר 20 שנים מביצוע המחקר.

ד. אייל טען: "הפונקציה $f(x) = 2,500 \cdot 1.03^x$ מייצגת את מספר הקרנפים השחורים באפריקה x

שנים לאחר ביצוע המחקר."

1. האם הוא צודק? הסבירו.
2. לאיזו סוג של פונקציות משתייכת הפונקציה $f(x)$? הסבירו.
3. איזה סוג של גדילה מתארת הפונקציה?
4. חשבו בעזרת הפונקציה כמה קרנפים שחורים צפויים להיות באפריקה בתחילת שנת 2040.

שאלות גדילה ודעיכה

שאלות גרילה ודעיכה

בשאלה הקודמת עסקנו ב**סוגיה מציאותית של גרילה מעריכית**:

הריבוי הטבעי של אוכלוסיית הקרנפים השחורים באפריקה.

הצגנו את מספר הקרנפים השחורים (y) עבור תקופות זמן שונות (x)

באמצעות **הפונקציה המעריכית** $f(x) = 2500 \cdot 1.03^x$.

שאלות גרילה ודעיכה

תהליכים רבים בטבע ובמדע, שבהם כמויות גדלות או קטנות, ניתנים לתיאור בקירוב על ידי **פונקציה מעריכית**.

תהליכים אלו נקראים **תהליכים מעריכיים**.

בתהליכים מעריכיים הכמות משתנה בכל יחידת זמן קבועה פי מספר קבוע או באחוז קבוע. נבחין בין שני סוגי תהליכים מעריכיים:

גדילה מעריכית, כמו בשאלה שבה מספר הקרנפים גדל ב-3% בכל שנה.

דעיכה מעריכית, כמו במקרה שבו ערך המכונת יורד ב-7% בכל שנה.

שאלות גרילה ודעיכה

יש להבחין בין תהליכים **מעריכיים** שתיארנו לבין תהליכים **ליניאריים** שבהם הכמות משתנה בהוספה או בהחסרה של **מספר קבוע**.

לדוגמה, אם אוכלוסיית הקרנפים השחורים הייתה **גדלה ב-200** קרנפים בכל שנה, או שערכה של מכונת היה **יורד ב-3,000 ש"ח** בכל שנה, הרי שאלו היו תהליכים **ליניאריים**. לא נעסוק במצגת זו בתהליכים ליניאריים.

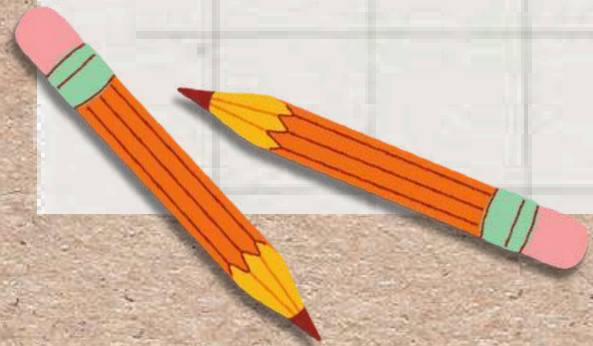

שאלות גדילה ודעיכה

הפונקציה שאותה נציג כמתארת תהליכי גדילה ודעיכה מעריכיים היא הפונקציה: $f(t) = f(0) \cdot q^t$.

נסביר כעת את משמעות ארבעת הגורמים המופיעים בפונקציה זו בעזרת השאלה בנושא הקרנפים.

$$f(t) = f(0) \cdot q^t \quad \text{הפונקציה המעריכית}$$

הביטוי $f(t)$ מופיע בפונקציה במקום הביטוי המוכר $f(x)$. בכל השאלות במצגת זו **ציר ה-x מייצג יחידות זמן** כלשהן, ולכן נשתמש באות t , מהמילה time, כדי לציין את הערך המתאים על ציר ה-x. משמעות הביטוי $f(t)$ היא **ערך הפונקציה בזמן t** .

לדוגמה, בנושא הקרנפים ערך הביטוי $f(7)$ הוא מספר הקרנפים שהיו באפריקה 7 שנים לאחר תחילת התהליך $(t=7)$.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

הביטוי $f(0)$ מייצג את ערך הפונקציה כאשר $t=0$ והוא למעשה "הכמות ההתחלתית".

כלומר, זהו ערך הפונקציה בנקודת הזמן שבחרנו להתייחס אליה כנקודת הזמן ההתחלתית. בדוגמה שפתרנו, $f(0)=2,500$ כי זה היה מספר הקרנפים בתחילת התהליך.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

ה-q היא בסיס הפונקציה המעריכית, ומייצגת את **קצב הגדילה או הדעיכה המעריכית**. כלומר, **פי כמה גדל או קטן ערך הפונקציה עבור שינוי ביחידה אחת של t** (בכל שבוע, בכל חודש, בכל חודשיים...).

כך לדוגמה, אוכלוסיית הקרנפים גדלה כל שנה ב-3%, ולכן מספר הקרנפים בכל שנה גדל **פי 1.03** ממספרם בשנה הקודמת לה.

לפיכך, בדוגמה זו $q=1.03$.

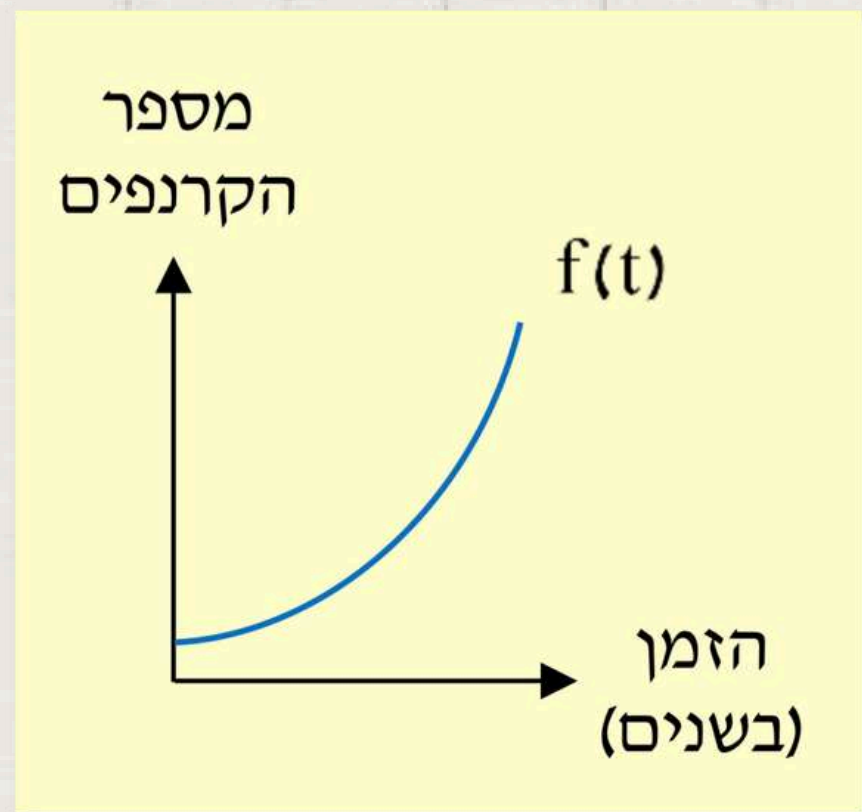

כיצד נשרטט גרף של פונקציית גדילה מעריכית

כאשר נרצה לשרטט סקיצה של גרף הפונקציה $f(x) = 2500 \cdot 1.03^t$, נשים לב:

- גרף הפונקציה מתקבל ממתוחה אנכית פי 2,500 של גרף פונקציה מעריכית מהסוג $y = 1.03^x$.
- כותרות הצירים מייצגות את המשמעות בשאלה:
  - ציר ה-x מייצג את הזמן t (בשנים).
  - ציר ה-y מייצג את מספר הקרנפים.

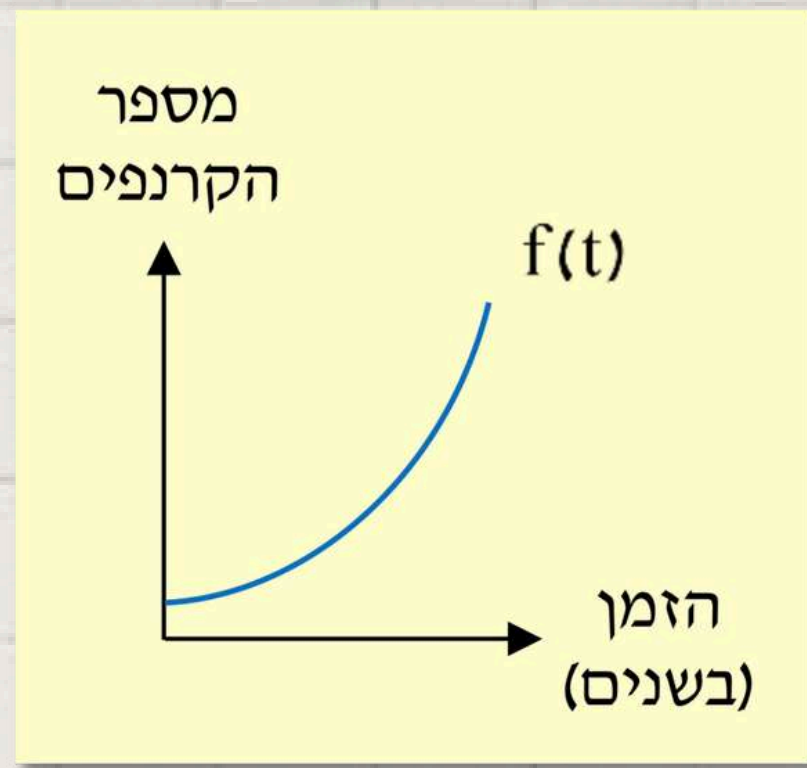

כיצד נשרטט גרף של פונקציית גדילה מעריכית

בשאלה זו הוזכר שתהליך הגדילה המעריכית המתואר החל מתחילת שנת 1990, ונקודת זמן זו מיוצגת על ידי הערך $t=0$. בשאלה זו אין משמעות לערכי t שליליים, ולכן גרף הפונקציה מתחיל בציר ה- y ומופיע ברביע הראשון בלבד.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

במקרים שבהם התהליך המעריכי המתואר החל להתרחש **לפני הזמן** שהוגדר כ- $t=0$, ניתן להציג את גרף הפונקציה גם עבור ערכי t שליליים. לדוגמה, אם היה נתון שגם לפני ביצוע המחקר ב-1990 אוכלוסיית הקרנפים **גדלה** ב-3% בכל שנה, יכולנו להציב בפונקציה ערכי t שליליים ולחשב כמה קרנפים היו באפריקה מספר שנים לפני ביצוע המחקר. כך למשל, על ידי הצבת הערך $t=-2$ בפונקציה, נוכל לחשב את מספר הקרנפים השחורים שהיו באפריקה שנתיים לפני ביצוע המחקר.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

שימו לב!

מספר הקרנפים הוא **מספר טבעי** במציאות. כאשר נציב בפונקציה

$f(x) = 2500 \cdot 1.03^t$ ערכי t שלמים, לרוב נקבל מספר עשרוני שאינו

טבעי. במקרים אלו, כאשר ערכי ה- y מייצגים בני אדם,

בעלי חיים, מכוניות וכדומה, נעגל את ערך ה- y המתקבל למספר

הטבעי הקרוב.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

הגרף שנשרטט הוא **גרף רציף** שעליו נמצאות גם נקודות ששיעורי ה-y שלהן הם אינם מספרים טבעיים. כל ערך כזה הוא **קירוב** של הערך האמיתי, לכן נהוג לומר שהפונקציה המעריכית מתארת תופעות של גדילה ודעיכה מעריכית **בקירוב**. נשים לב שכאשר ערכי ה-y מייצגים שטח, גובה, אורך, משקל ונוספים, הרי שגדלים אלו יכולים לקבל ערך עשרוני שאינו טבעי, ולכן לא נעגל אותם למספר טבעי.

היכרות עם פונקציית הגדילה המעריכית

דוגמה: מחירה של דירה כיום הוא 800,000 ש"ח.

מחירה של הדירה גדל פי 1.04 בכל שנה.

א. האם מדובר בתהליך גדילה מעריכית?

ב. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת

את מחיר הדירה (בש"ח) לפי שנים החל מהיום.

היכרות עם פונקציית הגדילה המעריכית

פתרון:

א. מחיר הדירה גדל בכל יחידת זמן קבועה (שנה) פי מספר קבוע

(1.04), ולכן זהו תהליך גדילה מעריכית.

ב. בשאלה זו המחיר ההתחלתי הוא 800,000 ש"ח, ולכן $f(0)=800,000$.

מחיר הדירה גדל כל שנה פי 1.04, ולכן $q=1.04$. נציב את הערכים

הללו בפונקציה: $f(t) = 800,000 \cdot 1.04^t \rightarrow f(t) = f(0) \cdot q^t$.

היכרות עם פונקציית הגדילה המעריכית

דוגמה: בשמורת טבע חיות כיום 550 איילות.

מספר האיילות גדל פי 1.2 בכל שנה.

א. האם מדובר בתהליך גדילה מעריכית?

ב. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר

האיילות לפי שנים, החל מהיום.

היכרות עם פונקציית הגדילה המעריכית

דוגמה: בשמורת טבע חיות כיום 550 איילות.
מספר האיילות גדל פי 1.2 בכל שנה.

א. האם מדובר בתהליך גדילה מעריכית?

ב. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר האיילות לפי שנים, החל מהיום.

תשובות: א. כן.

היכרות עם פונקציית הגדילה המעריכית

דוגמה: בשמורת טבע חיות כיום 550 איילות.
מספר האיילות גדל פי 1.2 בכל שנה.

א. האם מדובר בתהליך גדילה מעריכית?

ב. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר האיילות לפי שנים, החל מהיום.

תשובות: א. כן. ב. $f(t) = 550 \cdot 1.2^t$.

**מנקודה זו והלאה, לאחר הסברים, המצגת מפנה לתרגול בכרך
א' של הספר בכיוון הנכון עם ארכימדס לשאלון 472:**

כעת נוכל לפתור את תרגילים 2-5 בעמוד 82.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

דוגמה: ביער חיים 2,000 ארנבים. מספר הארנבים גדל ב-1% בכל חודש.

א. האם מדובר בתהליך גדילה מעריכית?

ב. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר הארנבים לפי חודשים, החל מהיום.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

דוגמה: ביער חיים 2,000 ארנבים. מספר הארנבים גדל ב-1% בכל חודש.

א. האם מדובר בתהליך גדילה מעריכית?

ב. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר הארנבים לפי חודשים, החל מהיום.

פתרון:

א. מספר הארנבים גדל בכל יחידת זמן קבועה (חודש) באחוז קבוע (1%), ולכן זהו תהליך גדילה מעריכית.

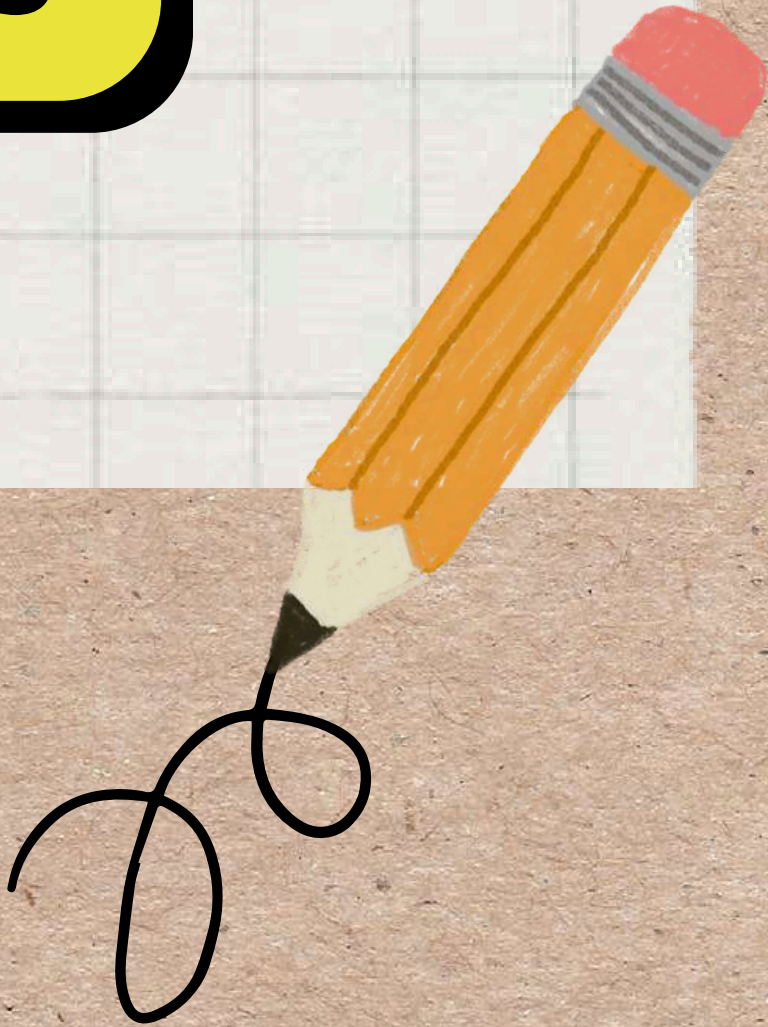
ב. מספר הארנבים ההתחלתי הוא 2,000, ולכן $f(0) = 2,000$. אחוז הגדילה החודשי הוא $p = 1$.

גדילה זו מיוצגת על ידי q לפי הקשר הבא: $q = 1 + \frac{p}{100} = 1 + \frac{1}{100} = 1.01$.

קיבלנו ש- $q = 1.01$. לאחר הצבה בפונקציה מתקבל הייצוג: $f(t) = f(0) \cdot q^t \rightarrow f(t) = 2,000 \cdot 1.01^t$.

כעת נוכל לפתור את תרגילים 6-7 בעמוד 83.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

דוגמה: במדינה כלשהי יש 600 נמרים. מספר הנמרים גדל בכל שנה ב־5%. חשבו כמה נמרים:
א. יהיו במדינה בעוד 6 שנים.
ב. היו במדינה לפני 3 שנים.

הפונקציה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$

דוגמה: במדינה כלשהי יש 600 נמרים. מספר הנמרים גדל בכל שנה ב־5%. חשבו כמה נמרים:
א. יהיו במדינה בעוד 6 שנים.
ב. היו במדינה לפני 3 שנים.

פתרון:

א. מספר הנמרים ההתחלתי הוא 600, ולכן $f(0) = 600$. מספר הנמרים גדל ב־5% בכל שנה, ומכך נוכל להסיק שבשאלה זו $q = 1.05$. נשאלנו על מספר הנמרים בעוד 6 שנים, ולכן $t = 6$.

נציב את הנתונים בפונקציית הגדילה המעריכית: $f(t) = f(0) \cdot q^t \rightarrow f(6) = 600 \cdot 1.05^6 = 804.06$
לסיכום, לאחר עיגול התוצאה, בעוד 6 שנים יהיו במדינה 804 נמרים.

ב. כדי לחשב את ערך הפונקציה בזמן שהוא לפני $t = 0$, נשתמש בערכי t שליליים. נשאלנו על מספר הנמרים לפני 3 שנים, ולכן נציב $t = -3$ בפונקציה: $f(t) = f(0) \cdot q^t \rightarrow f(-3) = 600 \cdot 1.05^{-3} = 518.3$
לסיכום, לאחר עיגול התוצאה, לפני 3 שנים היו במדינה 518 נמרים.

כעת נוכל לפתור את תרגיל 8 בעמוד 84.

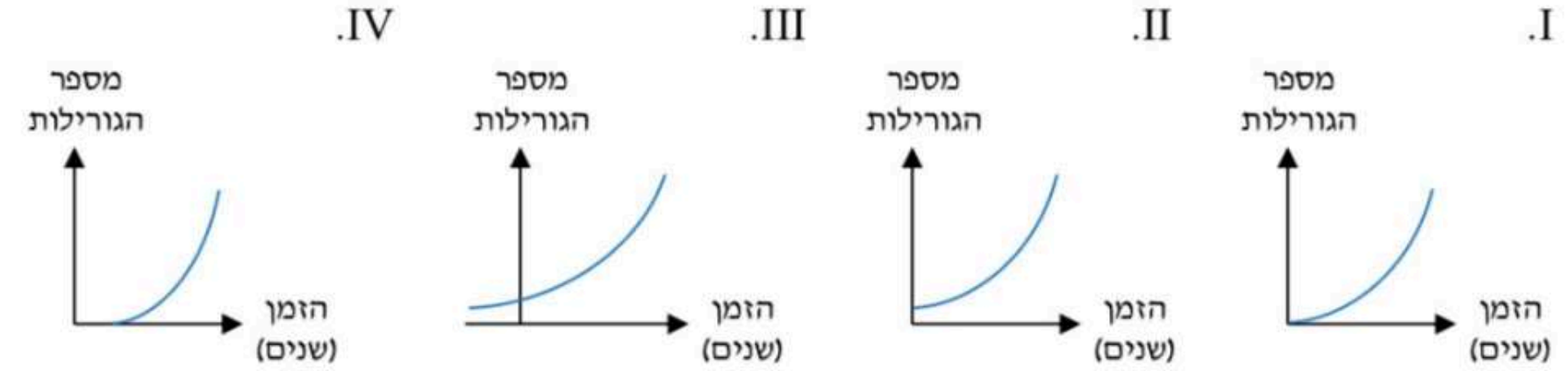

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בגדילה מעריכית

9. בתחילת שנת 1972 נספרו ברפובליקה של קונגו 290 גורילות הרים. מאז מספרן גדל ב-2% בכל שנה.

- א. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר גורילות ההרים בקונגו לפי שנים מאז תחילת שנת 1972.
- ב. חשבו כמה גורילות הרים יהיו בקונגו בתחילת שנת 2067.
- ג. איזה מהגרפים I-IV הוא גרף הפונקציה $f(t)$ בתחום המתאים לשאלה?

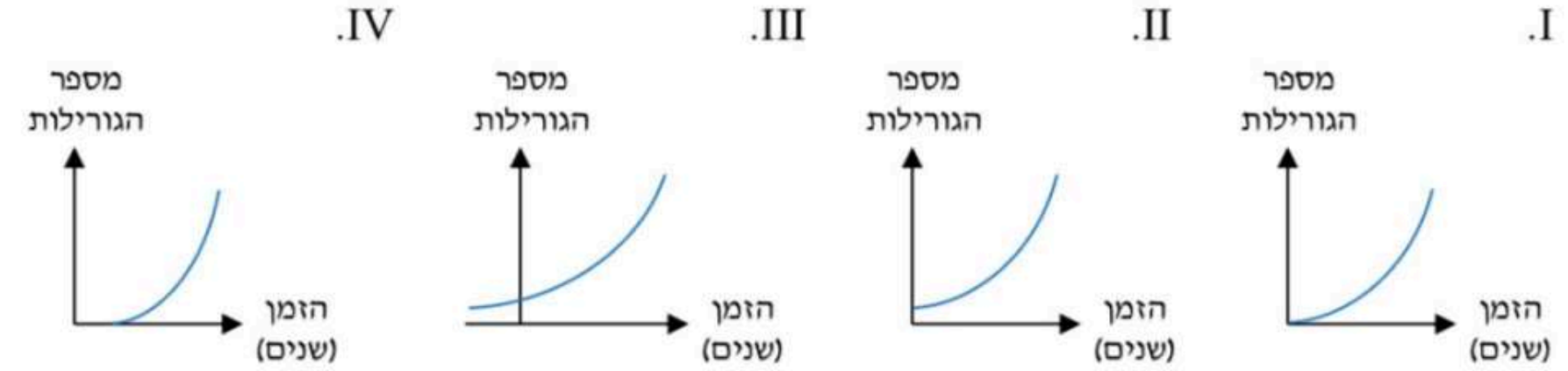

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בגדילה מעריכית

9. בתחילת שנת 1972 נספרו ברפובליקה של קונגו 290 גורילות הרים. מאז מספרן גדל ב-2% בכל שנה.

- א. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר גורילות ההרים בקונגו לפי שנים מאז תחילת שנת 1972.
- ב. חשבו כמה גורילות הרים יהיו בקונגו בתחילת שנת 2067.
- ג. איזה מהגרפים I-IV הוא גרף הפונקציה $f(t)$ בתחום המתאים לשאלה?

תשובות: א. $f(t) = 290 \cdot 1.02^t$

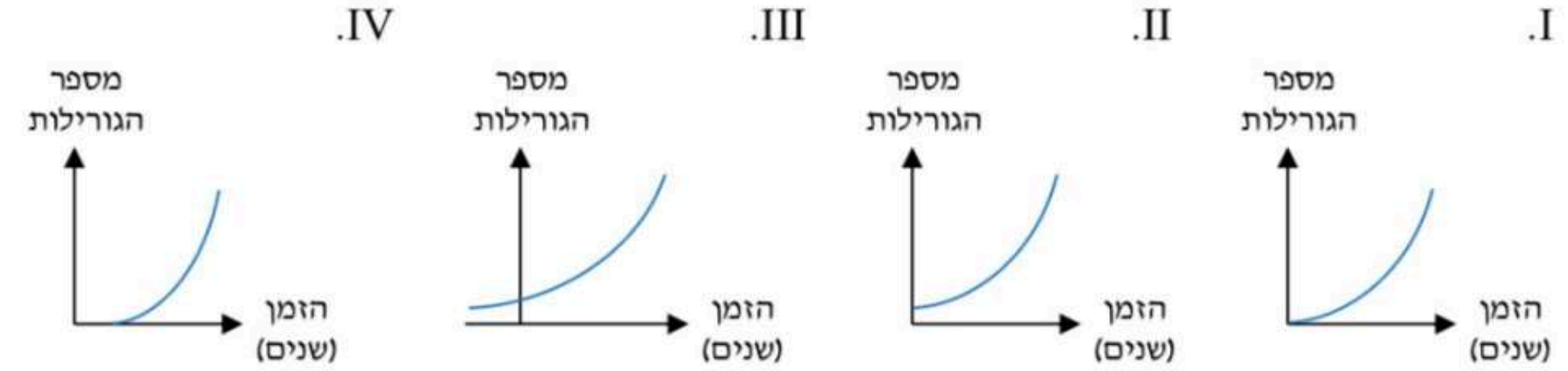

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בגדילה מעריכית

9. בתחילת שנת 1972 נספרו ברפובליקה של קונגו 290 גורילות הרים. מאז מספרן גדל ב-2% בכל שנה.

- א. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר גורילות ההרים בקונגו לפי שנים מאז תחילת שנת 1972.
- ב. חשבו כמה גורילות הרים יהיו בקונגו בתחילת שנת 2067.
- ג. איזה מהגרפים IV-I הוא גרף הפונקציה $f(t)$ בתחום המתאים לשאלה?

תשובות: א. $f(t) = 290 \cdot 1.02^t$. ב. 1,903 גורילות הרים.

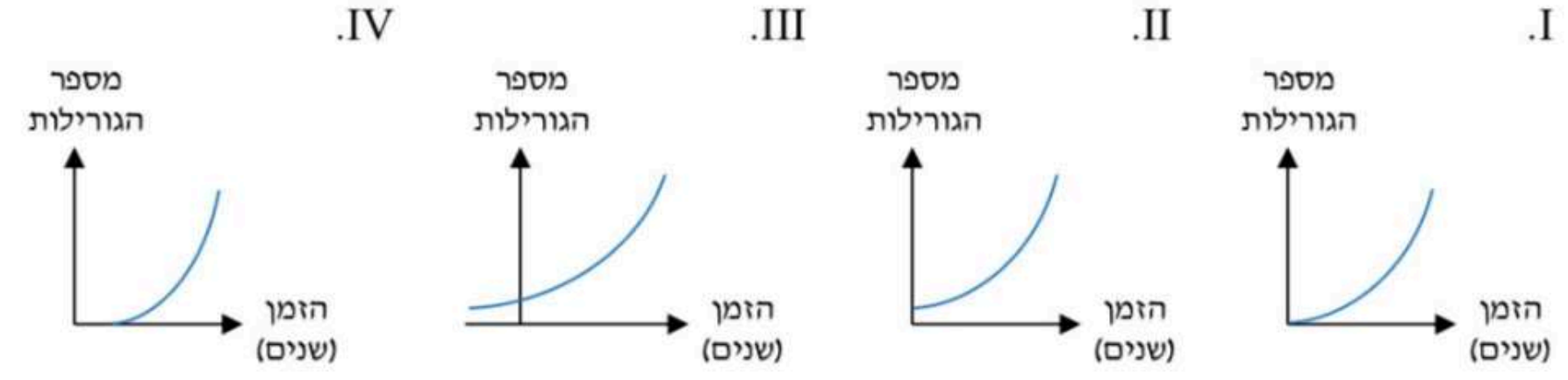

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בגדילה מעריכית

9. בתחילת שנת 1972 נספרו ברפובליקה של קונגו 290 גורילות הרים. מאז מספרן גדל ב-2% בכל שנה.

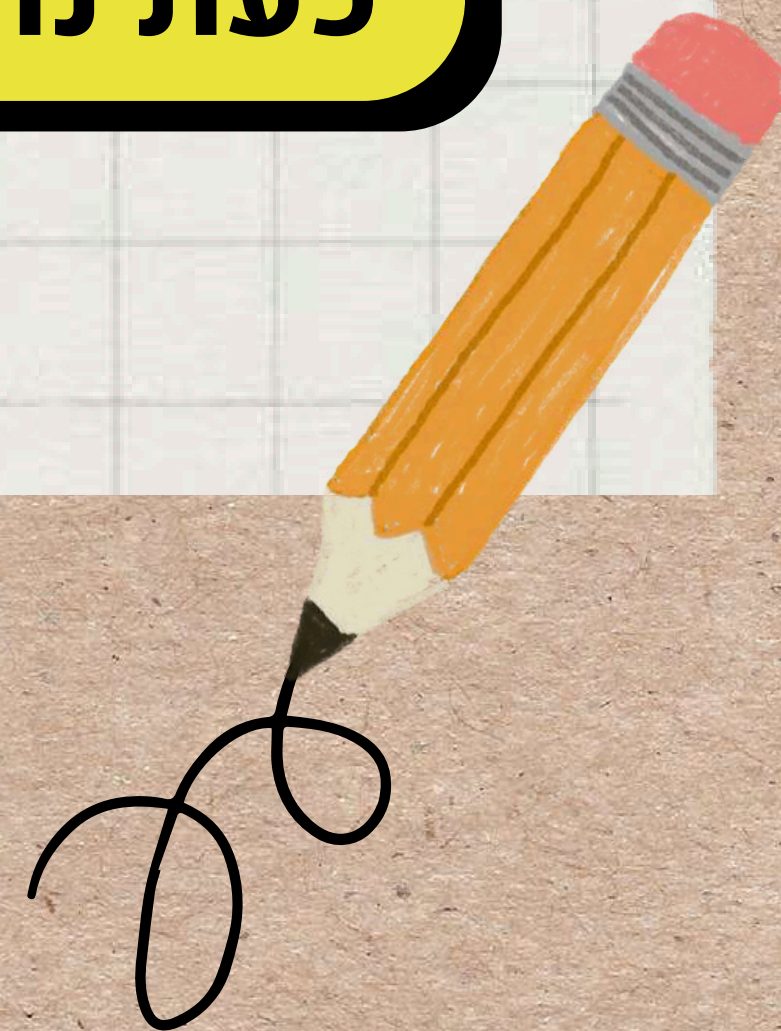
- א. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ המתארת את מספר גורילות ההרים בקונגו לפי שנים מאז תחילת שנת 1972.
- ב. חשבו כמה גורילות הרים יהיו בקונגו בתחילת שנת 2067.
- ג. איזה מהגרפים I-IV הוא גרף הפונקציה $f(t)$ בתחום המתאים לשאלה?

תשובות: א. $f(t) = 290 \cdot 1.02^t$. **ב.** 1,903 גורילות הרים. **ג.** גרף ii.

כעת נוכל לפתור את תרגילים 10-13 בעמודים 85-86.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

בשאלות הבאות ניעזר בפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ שמתארת דעיכה מעריכית. אם נסמן ב- p את האחוז הקבוע שבו קטן ערך הפונקציה עבור שינוי ביחידה אחת של t , נוכל להיעזר בנוסחה: $q = 1 - \frac{p}{100}$.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

14. אוכלוסיית הברדלסים באפריקה קטנה באחוז קבוע בכל שנה.

הפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ מתארת את מספר הברדלסים באפריקה לפי שנים החל מתחילת שנת 2000.

א. שערו אם הפונקציה $f(t)$ עולה או יורדת. הסבירו.

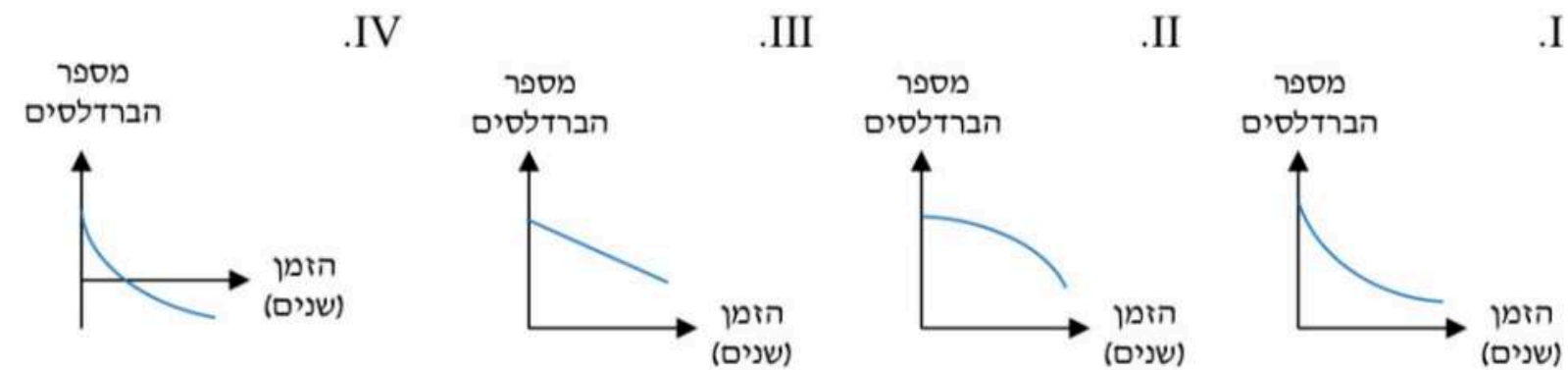
ב. שערו איזו מהטענות הבאות היא הנכונה, והסבירו את בחירתכם: i. $1 < q$ ii. $0 < q < 1$

ג. נתון שבפונקציה זו $q = 0.97$. בכמה אחוזים קטן מספר הברדלסים באפריקה בכל שנה? הסבירו.

ד. נתון שבתחילת שנת 2000 היו באפריקה 15,000 ברדלסים. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t)$.

ה. חשבו כמה ברדלסים היו באפריקה בתחילת שנת 2025.

ו. קבעו איזה מהגרפים IV-I הוא גרף הפונקציה $f(t)$. הסבירו את בחירתכם:

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

14. אוכלוסיית הברדלסים באפריקה קטנה באחוז קבוע בכל שנה.

הפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ מתארת את מספר הברדלסים באפריקה לפי שנים החל מתחילת שנת 2000.

א. שערו אם הפונקציה $f(t)$ עולה או יורדת. הסבירו.

ב. שערו איזו מהטענות הבאות היא הנכונה, והסבירו את בחירתכם: i. $1 < q$ ii. $0 < q < 1$

ג. נתון שבפונקציה זו $q = 0.97$. בכמה אחוזים קטן מספר הברדלסים באפריקה בכל שנה? הסבירו.

ד. נתון שבתחילת שנת 2000 היו באפריקה 15,000 ברדלסים. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t)$.

ה. חשבו כמה ברדלסים היו באפריקה בתחילת שנת 2025.

ו. קבעו איזה מהגרפים I-IV הוא גרף הפונקציה $f(t)$. הסבירו את בחירתכם:

I. II. III. IV.

תשובות: א. יורדת.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

14. אוכלוסיית הברדלסים באפריקה קטנה באחוז קבוע בכל שנה.

הפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ מתארת את מספר הברדלסים באפריקה לפי שנים החל מתחילת שנת 2000.

א. שערו אם הפונקציה $f(t)$ עולה או יורדת. הסבירו.

ב. שערו איזו מהטענות הבאות היא הנכונה, והסבירו את בחירתכם: i. $1 < q$ ii. $0 < q < 1$

ג. נתון שבפונקציה זו $q = 0.97$. בכמה אחוזים קטן מספר הברדלסים באפריקה בכל שנה? הסבירו.

ד. נתון שבתחילת שנת 2000 היו באפריקה 15,000 ברדלסים. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t)$.

ה. חשבו כמה ברדלסים היו באפריקה בתחילת שנת 2025.

ו. קבעו איזה מהגרפים IV-I הוא גרף הפונקציה $f(t)$. הסבירו את בחירתכם:

I. II. III. IV.

תשובות: א. יורדת. ב. ii.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

14. אוכלוסיית הברדלסים באפריקה קטנה באחוז קבוע בכל שנה.

הפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ מתארת את מספר הברדלסים באפריקה לפי שנים החל מתחילת שנת 2000.

א. שערו אם הפונקציה $f(t)$ עולה או יורדת. הסבירו.

ב. שערו איזו מהטענות הבאות היא הנכונה, והסבירו את בחירתכם: i. $1 < q$ ii. $0 < q < 1$

ג. נתון שבפונקציה זו $q = 0.97$. בכמה אחוזים קטן מספר הברדלסים באפריקה בכל שנה? הסבירו.

ד. נתון שבתחילת שנת 2000 היו באפריקה 15,000 ברדלסים. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t)$.

ה. חשבו כמה ברדלסים היו באפריקה בתחילת שנת 2025.

ו. קבעו איזה מהגרפים I-IV הוא גרף הפונקציה $f(t)$. הסבירו את בחירתכם:

I. II. III. IV.

תשובות: א. יורדת. ב. ii. ג. 3%.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

14. אוכלוסיית הברדלסים באפריקה קטנה באחוז קבוע בכל שנה.

הפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ מתארת את מספר הברדלסים באפריקה לפי שנים החל מתחילת שנת 2000.

א. שערו אם הפונקציה $f(t)$ עולה או יורדת. הסבירו.

ב. שערו איזו מהטענות הבאות היא הנכונה, והסבירו את בחירתכם: i. $1 < q$ ii. $0 < q < 1$

ג. נתון שבפונקציה זו $q = 0.97$. בכמה אחוזים קטן מספר הברדלסים באפריקה בכל שנה? הסבירו.

ד. נתון שבתחילת שנת 2000 היו באפריקה 15,000 ברדלסים. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t)$.

ה. חשבו כמה ברדלסים היו באפריקה בתחילת שנת 2025.

ו. קבעו איזה מהגרפים I-IV הוא גרף הפונקציה $f(t)$. הסבירו את בחירתכם:

I. II. III. IV.

תשובות: א. יורדת. ב. ii. ג. 3%. ד. $f(t) = 15,000 \cdot 0.97^t$.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

14. אוכלוסיית הברדלסים באפריקה קטנה באחוז קבוע בכל שנה.

הפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ מתארת את מספר הברדלסים באפריקה לפי שנים החל מתחילת שנת 2000.

א. שערו אם הפונקציה $f(t)$ עולה או יורדת. הסבירו.

ב. שערו איזו מהטענות הבאות היא הנכונה, והסבירו את בחירתכם: i. $1 < q$ ii. $0 < q < 1$

ג. נתון שבפונקציה זו $q = 0.97$. בכמה אחוזים קטן מספר הברדלסים באפריקה בכל שנה? הסבירו.

ד. נתון שבתחילת שנת 2000 היו באפריקה 15,000 ברדלסים. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t)$.

ה. חשבו כמה ברדלסים היו באפריקה בתחילת שנת 2025.

ו. קבעו איזה מהגרפים I-IV הוא גרף הפונקציה $f(t)$. הסבירו את בחירתכם:

I. II. III. IV.

תשובות: א. יורדת. ב. ii. ג. 3%. ד. $f(t) = 15,000 \cdot 0.97^t$. ה. 7,005.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

14. אוכלוסיית הברדלסים באפריקה קטנה באחוז קבוע בכל שנה.

הפונקציה $f(t) = f(0) \cdot q^t$ מתארת את מספר הברדלסים באפריקה לפי שנים החל מתחילת שנת 2000.

א. שערו אם הפונקציה $f(t)$ עולה או יורדת. הסבירו.

ב. שערו איזו מהטענות הבאות היא הנכונה, והסבירו את בחירתכם: i. $1 < q$ ii. $0 < q < 1$

ג. נתון שבפונקציה זו $q = 0.97$. בכמה אחוזים קטן מספר הברדלסים באפריקה בכל שנה? הסבירו.

ד. נתון שבתחילת שנת 2000 היו באפריקה 15,000 ברדלסים. כתבו ייצוג אלגברי לפונקציה $f(t)$.

ה. חשבו כמה ברדלסים היו באפריקה בתחילת שנת 2025.

ו. קבעו איזה מהגרפים I-IV הוא גרף הפונקציה $f(t)$. הסבירו את בחירתכם:

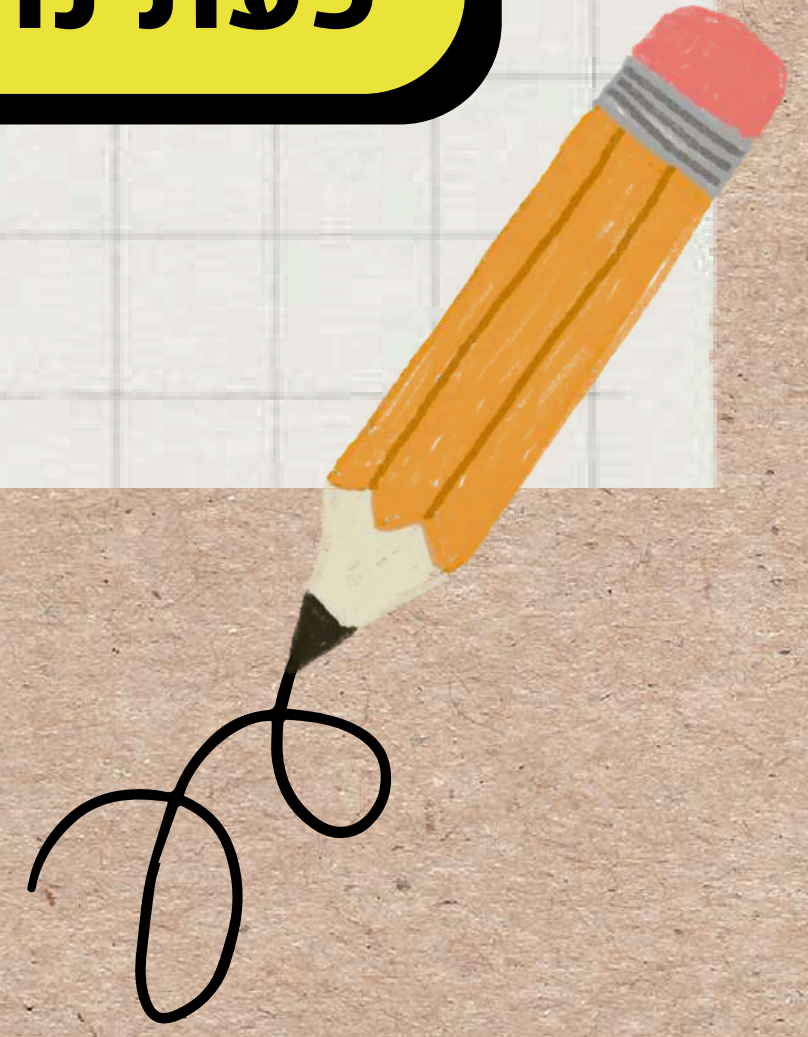
I. II. III. IV.

תשובות: א. יורדת. ב. ii. ג. 3%. ד. $f(t) = 15,000 \cdot 0.97^t$. ה. 7,005. ו. i.

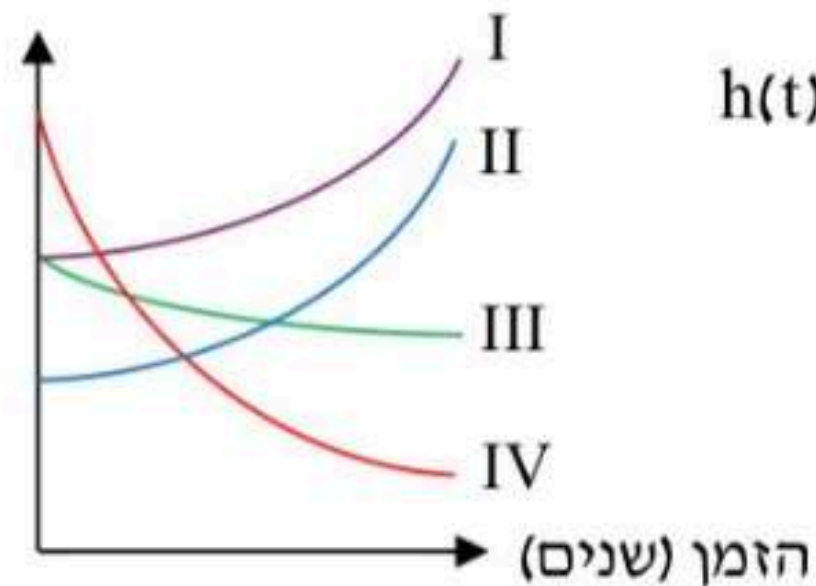
כעת נוכל לפתור את תרגילים 15-28 בעמודים 87-90.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

מספר הצבאים
(אלפים)

29. נתונות 4 פונקציות מעריכיות המתארות את מספר הצבאים ב־4 שמורות טבע שונות (באלפים) לפי שנים החל מתחילת אותה שנה:

$$h(t) = 7 \cdot 1.04^t, \quad k(t) = 4 \cdot 1.1^t, \quad g(t) = 11 \cdot 0.89^t, \quad f(t) = 7 \cdot 0.96^t$$

במערכת הצירים מופיעים הגרפים של פונקציות אלו.

התאימו בין כל אחד מהגרפים I, II, III ו־IV

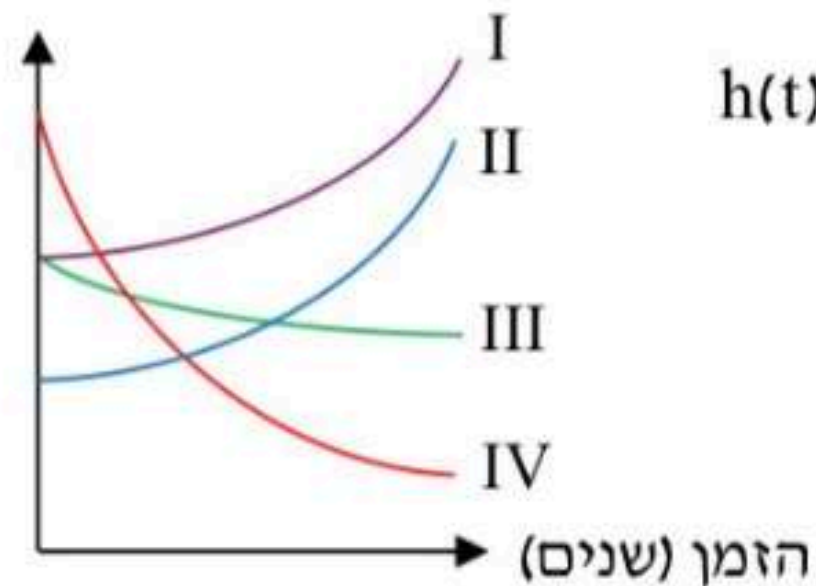
לבין הפונקציה המתאימה.

חישוב כמויות - שאלות העוסקות בדעיכה מעריכית

מספר הצבאים
(אלפים)

29. נתונות 4 פונקציות מעריכיות המתארות את מספר הצבאים ב־4 שמורות טבע שונות (באלפים) לפי שנים החל מתחילת אותה שנה:

$$h(t) = 7 \cdot 1.04^t, \quad k(t) = 4 \cdot 1.1^t, \quad g(t) = 11 \cdot 0.89^t, \quad f(t) = 7 \cdot 0.96^t$$

במערכת הצירים מופיעים הגרפים של פונקציות אלו.

התאימו בין כל אחד מהגרפים I, II, III ו-IV

לבין הפונקציה המתאימה.

תשובות: $h(t)$ -i, $k(t)$ -ii, $f(t)$ -iii, $g(t)$ -iv.

חישוב הכמות ההתחלתית

דוגמה: מספר הנוסעים בקו רכבת גדל ב-2% בכל חודש.
נתון ש-10 חודשים לאחר פתיחת קו הרכבת, מספרם הגיע ל-28,000 נוסעים.
מה היה מספר הנוסעים כאשר נפתח קו הרכבת לראשונה?

חישוב הכמות ההתחלתית

דוגמה: מספר הנוסעים בקו רכבת גדל ב-2% בכל חודש.
נתון ש-10 חודשים לאחר פתיחת קו הרכבת, מספרם הגיע ל-28,000 נוסעים.
מה היה מספר הנוסעים כאשר נפתח קו הרכבת לראשונה?

פתרון: נציב את הנתונים בפונקציית הגדילה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$, ונקבל:

$$28,000 = f(0) \cdot 1.02^{10} \quad /: 1.02^{10} \rightarrow f(0) = 22,969.75$$

לכן לאחר עיגול התוצאה, מספר הנוסעים עם פתיחת הקו היה 22,970.

כעת נוכל לפתור את תרגיל 30-32 בעמוד 91.

חישוב קצב הגדילה או הדעיכה

לאחר שנעזרנו בפונקציה המעריכית לחישוב כמויות, ניעזר בה כעת למציאת הבסיס q .

דוגמה: מספר התושבים במדינה כלשהי גדל מ-5 מיליון ל-6 מיליון תוך 10 שנים. נתון שמספר התושבים במדינה גָּדַל באחוז קבוע בכל שנה. חשבו בכמה אחוזים גָּדַל מספר התושבים בכל שנה.

חישוב קצב הגדילה או הדעיכה

לאחר שנעזרנו בפונקציה המעריכית לחישוב כמויות, ניעזר בה כעת למציאת הבסיס q .
דוגמה: מספר התושבים במדינה כלשהי גדל מ-5 מיליון ל-6 מיליון תוך 10 שנים. נתון שמספר התושבים במדינה גָּדַל באחוז קבוע בכל שנה. חשבו בכמה אחוזים גָּדַל מספר התושבים בכל שנה.

פתרון: נציב את מספר התושבים (במיליונים) בפונקציית הגדילה המעריכית $f(t) = f(0) \cdot q^t$:

$$6 = 5 \cdot q^{10} \quad /: 5 \rightarrow 1.2 = q^{10} \quad / \sqrt[10]{} \rightarrow q = 1.0184$$

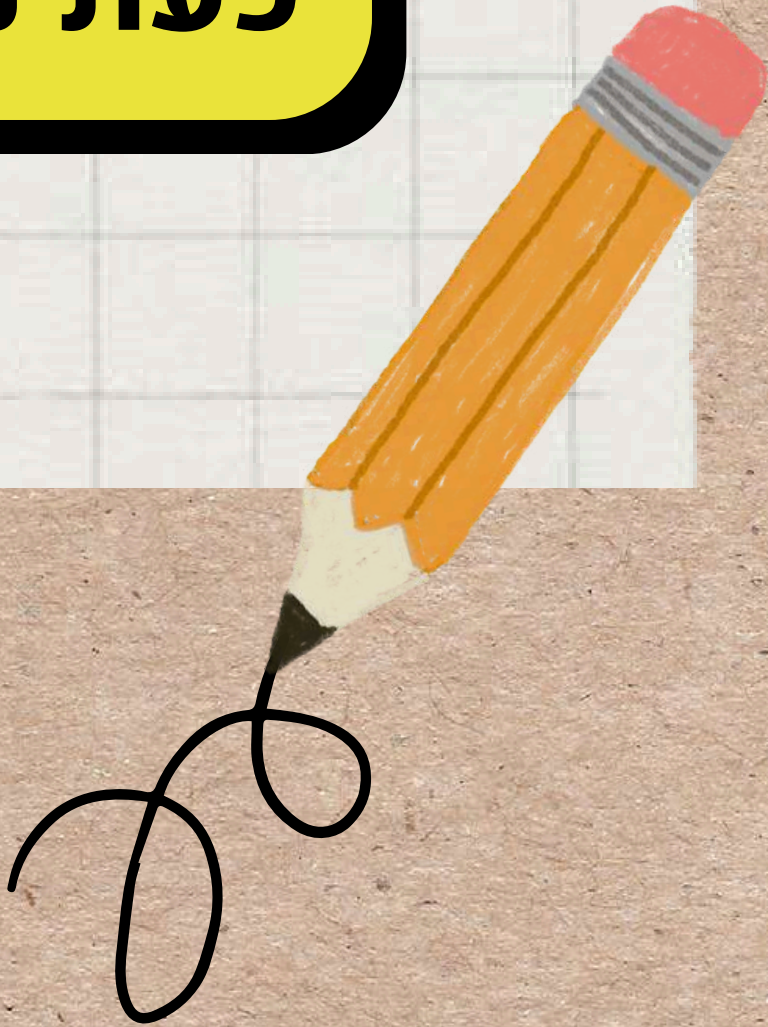
$$q = 1.0184 \rightarrow 1 + \frac{p}{100} = 1.0184 \rightarrow \frac{p}{100} = 0.0184 \rightarrow p = 1.84$$

לסיכום, מספר התושבים גָּדַל ב-1.84% בכל שנה.

כעת נוכל לפתור את תרגיל 33-47 בעמודים 92-96.

מציאת הזמן

במהלך המצגת עסקנו במציאת כמויות ובמציאת קצב הגדילה או הדעיכה המעריכי. כעת נעסוק במציאת ערך ה- t בפונקציות

מהסוג $f(t) = f(0) \cdot q^t$. לשם כך נפתור **משוואות מעריכיות שבהן t**

מופיע במעריך החזקה. בפרק הקודם הצענו שתי דרכי פתרון עבור

משוואות מהסוג $a^x = b$ כאשר a חיובי ושונה מ-1 ו- b חיובי:

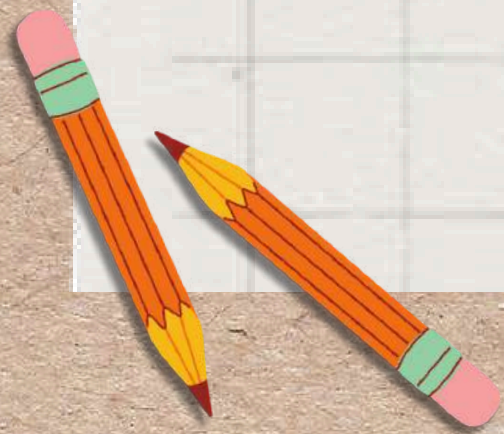
הראשונה היא בעזרת אחת מהנוסחאות: $x = \frac{\log b}{\log a}$ או $x = \frac{\ln b}{\ln a}$.

מציאת הזמן

השנייה היא בעזרת הגדרת הלוגריתם שממנה נוכל להסיק, לפי
המשוואה הנתונה $a^x = b$, שמתקיים $\log_a b = x$ ולחשב את
הלוגריתם במחשבון.
כעת ניישם זאת בשאלות גדילה ודעיכה.

מציאת הזמן

דוגמה: מספר התושבים בעיר גדל ב-2% בכל שנה.
מספר התושבים בעיר כיום הוא 80,000. חשבו תוך כמה שנים מספר התושבים יהיה 120,000.

מציאת הזמן

דוגמה: מספר התושבים בעיר גדל ב-2% בכל שנה.
מספר התושבים בעיר כיום הוא 80,000. חשבו תוך כמה שנים מספר התושבים יהיה 120,000.

פתרון: נציב את הנתונים בפונקציית הגדילה המעריכית, ונקבל:

$$f(t) = f(0) \cdot q^t \rightarrow 120,000 = 80,000 \cdot 1.02^t \quad /: 80,000 \rightarrow 1.5 = 1.02^t \rightarrow t = \frac{\ln 1.5}{\ln 1.02} = 20.48$$

ניתן לפתור את המשוואה $1.5 = 1.02^t$ גם בעזרת מקש ה-log במחשבון: $t = \log_{1.02} 1.5 = 20.48$. לסיכום, תוך 20.48 שנים יהיו בעיר 120,000 תושבים.

מציאת הזמן

פתרו את המשוואות:

$$\text{א. } 300 = 200 \cdot 1.04^t \quad \text{ב. } 80 = 100 \cdot 1.1^t$$

מציאת הזמן

פתרו את המשוואות:

$$. 300 = 200 \cdot 1.04^t \quad \text{א.}$$

$$. 80 = 100 \cdot 1.1^t \quad \text{ב.}$$

פתרון: א. $t=10.34$.

מציאת הזמן

פתרו את המשוואות:

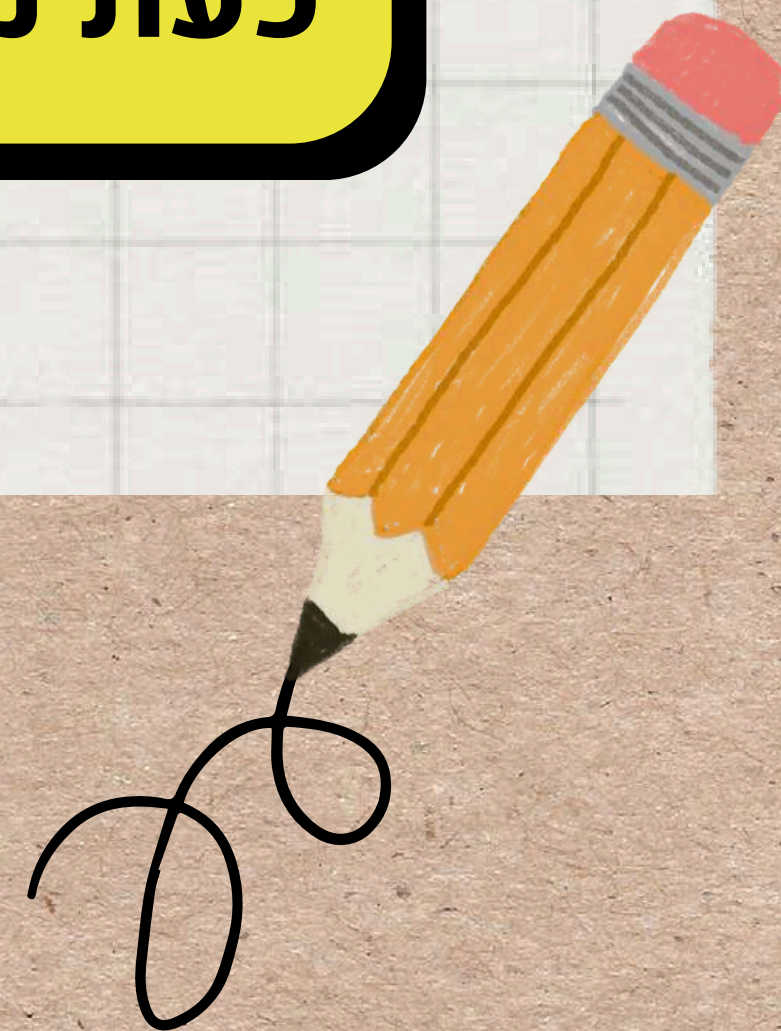
$$\text{א. } 300 = 200 \cdot 1.04^t \quad \text{ב. } 80 = 100 \cdot 1.1^t$$

פתרון: א. $t=10.34$. ב. $t=-2.34$.

כעת נוכל לפתור את תרגיל 1-12 בעמודים 100-103.

זמן מחצית החיים

'זמן מחצית החיים' הוא מאפיין חשוב של חומרים רדיואקטיביים אשר קשור בקצב ההתפרקות וביציבות שלהם. זמן מחצית החיים של חומר רדיואקטיבי הוא **משך הזמן החולף עד שמכמות מסוימת של החומר נותרת רק מחצית.**

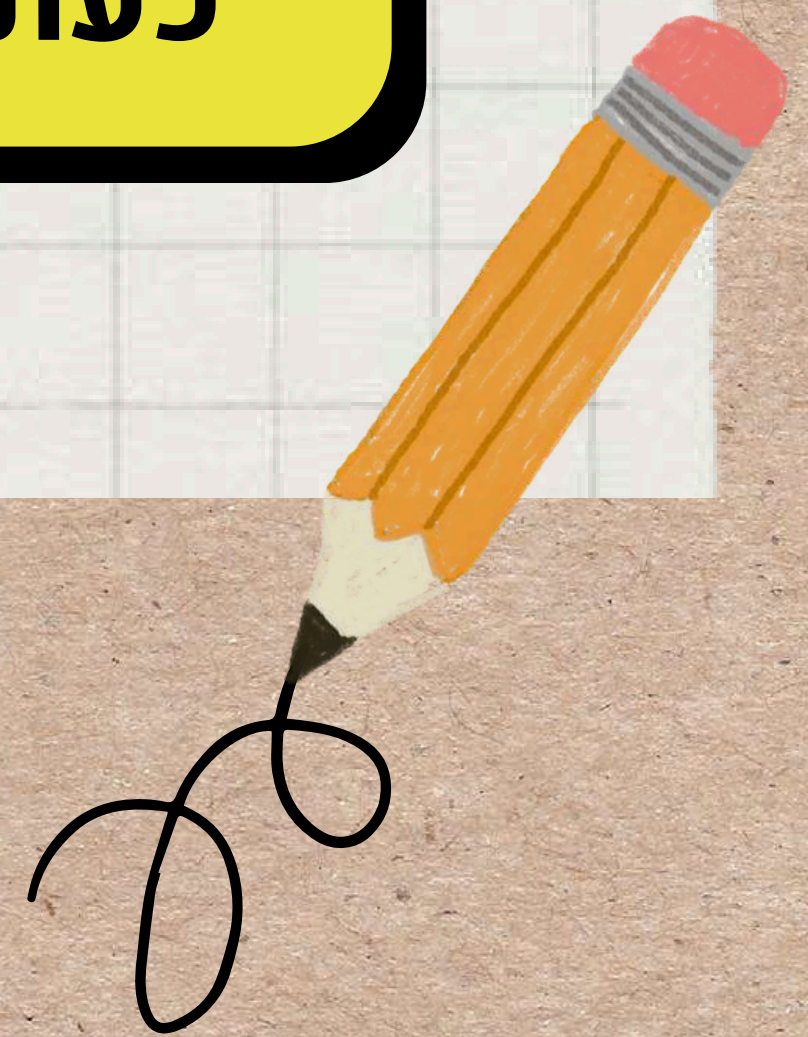
זמן מחצית החיים

לדוגמה, אם המשקל של חומר רדיואקטיבי היה 100 ק"ג, וכעבור 6 שנים של התפרקות נותרו רק 50 ק"ג ממנו, הרי שזמן מחצית החיים של חומר זה הוא 6 שנים.

זמן מחצית החיים הוא תכונה של החומר ואינו משתנה עם השנים.
בהתאם, לאחר 6 שנים נוספות משקלו יהיה 25 ק"ג. למעשה, בכל 6 שנים הוא יאבד מחצית ממשקלו.

כעת נוכל לפתור את תרגיל 13-14 בעמוד 104.

זמן מחצית החיים

דוגמה: נתון חומר רדיואקטיבי שמשקלו קטן באחוז קבוע בכל שנה, וזמן מחצית החיים שלו הוא 6 שנים. חשבו בכמה אחוזים קטן משקלו בכל שנה.

זמן מחצית החיים

דוגמה: נתון חומר רדיואקטיבי שמשקלו קטן באחוז קבוע בכל שנה, וזמן מחצית החיים שלו הוא 6 שנים. חשבו בכמה אחוזים קטן משקלו בכל שנה.

פתרון: נסמן את משקלו ההתחלתי בתור $f(0)$ ואת משקלו לאחר 6 שנים בתור $0.5f(0)$, ונציב אותם בפונקציית הדעיכה המעריכית:

$$f(t) = f(0) \cdot q^t \rightarrow 0.5 \cdot f(0) = f(0) \cdot q^6 \quad /: f(0) \neq 0 \rightarrow 0.5 = q^6 \quad / \sqrt[6]{} \rightarrow q = 0.891$$

נציב בנוסחה: $q = 1 - \frac{p}{100}$, ונקבל: $p = 10.9$. לסיכום, בכל שנה משקל החומר קטן ב-10.9%.

**כעת נוכל לפתור את תרגיל 15-24 בעמודים 104-107
ואת תרגילים 1-21 בעמודים 109-116**

למרחב ההוראה לחצו כאן

במרחב ההוראה מאות דפי תרגול, וביניהם בחינות מתכונת. המרחב מיועד לצוותי הוראה במוסדות לימוד אשר רכשו את הספר.

למי לפנות?

לשאלות לארכימדס:

במספר 050-9074007 של הוצאת ארכימדס

להזמנות מרוכזות - פונים ל- "יש הפצות":

טלפון 03-5595354 או וואטסאפ 054-7154211